

2021-11-08

En tandvård för alla - oavsett plånbokens storlek

Denna rapport är utarbetad av Vänsterpartiet Jönköpings läns distriktsexpedition på uppdrag av Vänsterpartiets Regiongrupp i region Jönköpings län.

Rapportens text och förslag bygger på förslag presenterade av Vänsterpartiet på olika nivåer inom tandvårdspolitiken. Denna rapporttext är inte något antaget handlingsprogram på ett beslutande möte inom partiorganisationen utan skribenten svarar för textinnehållet. Men givetvis landar rapporten i den slutsats som också är Vänsterpartiets.

Denna rapport är författad för att ge uppmärksamhet angående brister i dagens tandvård och vad vi vill se som slutmålet. Utgivningen av rapporten sker för att skapa opinion i dessa frågor i samhällsdebatten.

Vad vi vill

Allmäntandvården ska anses vara en del av primärvården och omfattas av samma villkor och kostnadsskydd. God tandhälsa ska vara en rättighet som alla har rätt till oavsett den egna plånbokens storlek. Tandvården ska vara en självklar del i det förebyggande folkhälsoarbetet.

Det ska gå att skapa en bra allmän tandvård från samhällets sida utan att skattebetalarna ska tvingas betala en påstådd "överkonsumtion".

Problemen idag

Tandhälsan är en tydlig klassmarkör. Omkring 1985 var 60 procent av de äldre i samhället tandlösa. Alla har nog minnen av att en eller flera av mor- och farföräldrarna hade löständer. Det är en stor fara att vi omkring år 2040 åter ser samma problem hos de äldre.

När den allmänna tandvårdsförsäkringen infördes 1974 var det med syftet att tandvården skulle vara ekonomiskt överkomlig för alla på lika villkor. Men så är det inte idag i början av 2020-talet!

Tandvården har av olika anledningar lämnats vid sidan om när sjukvård, socialförsäkringar, äldreomsorg och barnomsorg har utvecklats för att finnas där för de som har behoven, oavsett deras plånböckers storlek.

Inom tandvården är det patienterna som betalar för den största delen av kostnaderna. En av tio vuxna personer i Sverige har inte varit hos tandvården på tio år, troligen i de flesta fallen på grund av att de inte har råd. Tandhälsan bland sjukskrivna och arbetslösa är sämre än bland dem som har ett arbete. Inkomstskillnader och utbildningsbakgrund avgör ofta hur många intakta tänder en person har. Samtidigt är tandvården den privata vårdsektor där företagen har högst lönsamhet.

Det finns också en absurd problematik med gränsdragningar på grund av att munhälsa inte klassificeras som hälso- och sjukvård. Smärta från käkleden är ett exempel, ibland faller det inom tandvård och ibland faller det inom hälso- och sjukvård. För den enskilde har det stor betydelse för den egna plånboken om det är det förra eller det senare.

Ett exempel på önskemål från invånare på en ort angående tillgång till folktandvård gentemot Moderaternas politiska mål om att en fri marknad ska gälla

Låt oss ta ett mycket illustrativt exempel på hur Folktandvården efterfrågas av invånare på en ort – men deras krav faller utanför deras Regions politiska mål enligt de styrande Moderaterna. Visserligen är detta exempel inte från vår Region men det är ändå talande.

I december 2020 gjordes ett uppdrag i Överkalix som skrevs under av bland annat Socialdemokraterna, Moderaterna, PRO, SPF samt flera andra organisationer och partier. Uppdraget ville få tillbaka Folktandvården till orten då invånarna nu var hänvisade till den privata tandläkaren eller till grannkommuner. Folktandvården i Överkalix tog sedan en tid tillbaka bara emot barn och vuxna med intyg. Anledningen var att Region Norrbotten hade brist på läkare och ett pressat ekonomiskt läge.

Men många av Överkalix invånare ansåg att de blev berövade en livsnödvändig service och var ovilliga att åka 10-20 mil för att få tandvård.

Men det moderata regionrådet i Norrbotten uttalade att vuxna ligger utanför Folktandvårdens uppdrag och att de inte ska konkurrera med privata aktörer.

Regionen, enligt regionrådet (M), menar att de uppfyller sitt uppdrag – och där innefattas inte vuxna. – Vuxentandvården är inte Folktandvårdens uppdrag. Vi har prioriterade grupper som vi ska ta hand om. Det är oerhört viktigt att vi klarar av att ta hand om alla våra barn för det är där grunden till bra tandvård och tandhälsa ligger, sade regionrådet Linda Frohm (M) den 18 december 2020 till SVT Norrbotten

I Överkalix finns det en privat tandläkare, som enligt kommunalrådet (S), har långa väntetider. Regionrådet Frohm (M) menade däremot att Region Norrbotten inte ska konkurrera med privata aktörer och att de måste fokusera på att klara sitt uppdrag i hela Region Norrbotten.

– Vi kan stötta upp för vuxna också, men först måste vi klara vårt uppdrag i hela länet och där finns inte vuxna med. Det är viktigt att vi inte går in och stör den privata marknaden. Jag hoppas verkligen att det kan komma fler nyetableringar för det behöver vi just nu, säger regionrådet Linda Frohm (M).

Moderaterna, och även fler politiska partier, anser alltså att vuxentandvårdens är en sak för den privata marknaden. Om den privata marknaden klarar uppgiften eller inte verkar Moderaterna med flera politiska partier inte bry sig om.

Folktandvårdens allmäntandvård bedrivs genom 26 kliniker i länets samtliga kommuner. Specialisttandvården bedrivs på olika orter i vårt län, men med tyngdpunkt i Jönköping. Under pandemiförhållandena från mars 2020 fram mot sommaren 2021 har folk avstått från att gå till tandläkaren och skjtit upp sina vårdbehov. Men tandvården har inte heller kunnat bedriva

uppsökande verksamhet som planerat när det gäller att besöka patienter i eget boende/särskilt boende. Det har rekommenderats att endast behandla patienter över 70 år om tandvård då inte kan vänta. Av de (3694 personer) som 2020 önskat få sin tandhälsa undersökt har täckningen bara varit 45%. Av de som är berättigade till nödvändig tandvård har 47% fått det. I december 2020 var det 2373 remisspatienter som väntat mer än 60 dagar för att få sin specialisttandvård.

Gällande allmäntandvård och andel revisionspatienter som fått komma i tid till undersökning och behandling är resultatet att 84% fått detta. Men efter pandemins utbrott finns det mycket begränsade möjligheter att som ny patient komma till Folk tandvården annat än för akuta besvär. Folk tandvården kan helt enkelt inte ta emot de som vill köpa deras tjänster.

Som alltid – allt handlar om att tjäna pengar

Ett klassiskt problem är att det finns stora pengar att tjäna i den privata tandvården.

Intresseorganisationen Privattandläkarna är en stark lobbyorganisation med stöd bland de borgerliga partierna som är anhängare av privat marknad av princip. De sistnämnda ogillar gemensam verksamhet utan vill att det mesta av samhällets verksamhet ska vara individbaserat, utom det militära försvaret.

Så här skriver ordföranden för Privattandläkarna i Jönköpings län i Vetlanda-Posten 26 maj 2021 citat:

”Kopplingen mellan tandhälsa och socioekonomiskt utsatta grupper är ett problem. De socioekonomiskt utsatta grupperna har dock lika stora problem med allmän hälsa och sjukdomar, trots att sjukvården är i princip gratis. Gratis vård löser uppenbarligen inte problemet med socioekonomiska skillnader i samhället.

Dagens tandvårdssystem bidrar till en mer jämlik tandhälsa. Därför vore det olyckligt att genomföra drastiska förändringar i något som fungerar.”

Utifrån deras resonemang ovan kan man fundera på följande frågeställningar:

1/ Privattandläkarna i Jönköpings län hävdar alltså att socioekonomiskt utsatta grupper har både problem med tandhälsa, allmän hälsa och sjukdomar. ”Gratis” vård i de två sistnämnda fallen gör ingen skillnad mot privat vård i det förstnämnda fallet för dessa utsatta grupper. Menar då Privattandläkarna att all vård då lika gärna kan vara privat? Troligen vill de inte ta ställning i den frågan. Men hur de drar parallellen är intressant.

2/ Att dagens system bidrar till en mer jämlik tandhälsa är direkt felaktigt – vi ser alltså en skillnad i tandhälsan mellan de som har det bättre ekonomiskt ställt mot de som lever under sämre ekonomiska privatvillkor.

3/ Vinstdrivande verksamhet förnekar sig aldrig. Här finns pengar att tjäna så det gäller att försvara den privata verksamheten.

Det finns flera vårdssystem i olika länder där tänderna tillhör kroppen – och de fungerar.

Österreichischen Gesundheitskasse (ÖGK) har till exempel ett system med återbetalning av tandvårdskostnader till 80 procent utifrån vissa villkor. Gemensamma tandvårdssystem går att genomföra om viljan finns, att de skulle gå under på grund av fusk, bedrägerier och överbehandling är en myt, det finns handfasta bevis i andra länder att allmänna tandvårdssystem kan fungera lika väl som gemensamma vårdssystem.

Ett par internationella jämförelser angående politiskt reformarbete

Att genomdriva allmänna hälsoreformer och föra över vård från den privata sektorn till den gemensamma sektorn kräver dock i regel en rejäl politisk strid. Man trampar en del privata näringsintressen på tårna i detta reformarbete.

Vi kan till exempel jämföra med när först den kanadensiska provinsen Saskatchewan under det socialdemokratiska partiet CCF 1947 införde ett försäkringsprogram för sjukhusvård i provinsen och 1959 följde upp det med ett allmänt medicinskt behandlingsprogram. Hela Kanada följde steg för steg efter för en sjukvård för alla oavsett plånbokens storlek. Men läkarnas föreningar, försäkringsbolagen och storföretagen gjorde då motstånd hela vägen mot detta sociala reformarbete.

I Storbritannien var det också en stor politisk strid efter andra världskriget när National Health Service (NHS) etablerades. Idag har NHS ett starkt stöd i samtliga politiska partier. Men så var det inte 1946 när man skulle besluta om NHS. Läkarna röstade 10 mot 1 emot reformen. Winston Churchill från de konservativa uttalade att NHS var ett första steg att göra Storbritannien till en nationalsocialistisk ekonomi. De konservativa röstade mot NHS 21 gånger i underhuset innan den antogs som lag. Men även kyrkor, välgörenhetsorganisationer och lokala myndigheter var mycket ovilliga till att låta den brittiska staten ta kontroll över sjukhusen.

Att etablera en allmän sjukvård och en allmän tandvård innebär att man måste ta en tuff politisk strid då privatekonomiska intressen är mycket ovilliga att släppa en mycket lönande och stabil verksamhet.

Marginella förändringar av tandvården med S-MP-regeringen

Även Sveriges regering ser idag problem med tandvården, även om de uttrycker det i svaga termer. Den 19 november 2020 gav regeringen tandvårdsutredningen i uppdrag att utreda och föreslå modeller för ett nytt eller justerat statligt högkostnadsskydd. Syftet sades vara att stärka skyddet mot höga tandvårdskostnader, gynna en regelbunden och förebyggande tandvård och uppnå en mer jämlik tandhälsa.

Socialminister Hallengren var enligt vår mening inte tillräckligt tydlig om skillnadernas i tandstatus utifrån samhällsklasser i Sverige av idag. Hallengren sade att citat: "Tandhälsan fortsätter att förbättras på befolkningsnivå. Men det finns fortfarande stora skillnader i tandhälsa och höga kostnader inom tandvården har lett till att fler vuxna avstår tandvård. Därför ger vi nu tandvårdsutredningen i uppdrag att se över högkostnadsskyddet så att vi kan uppnå en mer jämlik tandhälsa."

Denna tandvårdsutrednings arbete redovisades till Socialdepartementet den 1 mars 2021.

Utredningsresultatet var inte särskilt imponerande. Följande föreslogs:

- * En undersökning hos tandvården ska kosta 200 kronor per besökstillfälle. Allmänt tandvårdsbidrag (ATB) och särskilt tandvårdsbidrag (STB) upphör.
- * Unga vuxna mellan 20 och 23 år ska ingå i det statliga tandvårdsstödet.
- * Varje individ får en individuell tandhälsoplan. De med störst risk för tandsjukdomar ska få mest stöd.

* Patienter med särskilda behov ska få ett mer jämlikt stöd. Ett statligt selektivt tandvårdsstöd som en del av det statliga tandvårdsstödet föreslås omhänderta flertalet av dagens patienter med särskilda behov.

* Utredningen har därutöver kostnadsberäknat fyra alternativa modeller för ett nytt eller justerat statligt högkostnadsskydd, som tar ett första steg för att i sin utformning bli mer likt hälso- och sjukvårdens system. De fyra alternativen bedöms innebära ökade kostnader för staten med mellan 1,6 och 6,5 miljarder kronor per år.

Utredningen hade ekonomiskt snäva ramar - vissa förbättringar ska helt enkelt betalas med vissa försämringar. Utredningen har föreslagit att dessa förslag ska träda i kraft 15 januari 2026.

Intressant att notera att utredningen tydligen tagit fram uppgifter över vad ett högkostnadsskydd i nivå med övrig hälso- och sjukvård skulle kosta – mellan 6 och 7 miljarder kronor per år. Ett högkostnadsskydd där tandvårdskostnader som överstiger 1200 kronor per år subventioneras helt och fullt beräknas kosta upp mot 6,5 miljarder kronor per år.

Det kan jämföras med att statens kostnad för rot-avdrag blev nära 11 miljarder kronor 2020 och att rut-avdraget kostade staten 5,4 miljarder kronor 2019. Ränteavdraget kostar statens kassa cirka 20 miljarder kronor per år samtidigt som det bidrar till prisstegringar på bostadsmarknaden. Eller det kan jämföras med en skatteinkomst till staten som avskaffats. Från och med 1 januari 2020 är värnskatten slopad, det vill säga den femprocentiga statliga inkomstskatt som togs ut på inkomster som översteg den övre brytpunkten. Värnskatten var helt enkelt en tilläggsskatt på fem procentenheter, den som exempelvis under 2019 hade en årsinkomst på mer än 703 000 kronor, alltså 61 000 kronor i månaden betalade denna skatt. Denna värnskatt innebar en intäkt på 5 miljarder till staten per år under de sista åren den fanns.

En nationell tandvårdsreform behövs

Hallengrens intention om eventuella kommande åtgärder räcker inte. Vi i Vänsterpartiet efterfrågar en nationell tandvårdsreform för att alla ska kunna ha råd att söka tandvård och få behandling. Att ersätta en dålig tand är idag ofta mer kostsamt än att genomföra en hjärtoperation. Att avstå hälso- och sjukvård samt tandvård på grund av alltför höga personliga kostnader ska inte behöva förekomma. Framförallt är det vanligare att avstå från tandvård av ekonomiska skäl. Sjukvård ges efter behov i vår region, och i Sverige, med tandvård ges efter storlek på plånboken. Enligt Socialstyrelsen har 15 procent av den vuxna befolkningen avstått från tandvård, trots att de behöver den, främst på grund av att de inte har råd. Bland de i åldersgruppen 25-34 år är andelen än högre.¹

Den avreglerade tandvårdsmarknaden har misslyckats med att möjliggöra en god tandhälsa för alla. Därför måste tandvården utvecklas och regleras. Folk tandvården måste helt enkelt utvecklas, men den lagstiftning som hindrar regionala beslutsfattare att anställa personal i just Folk tandvården utan att höja priserna är oerhört destruktiv. I arbetet att utveckla Folk tandvården ska medarbetare och arbetsmiljö prioriteras.

---

¹ Se Socialstyrelsens hemsida: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikammen/tandhalsa/>

Invånarna i Region Jönköpings län gillar absolut Folk tandvården, men köerna för att få en tid är inte lika populära. Vi vill att det tillförs ekonomiska medel för att ge Folk tandvården ett vidgat uppdrag för att arbeta med skolor, äldreboenden och flyktingboenden. Dessutom behövs ett utökat glesbygdsstöd.

Sedan tandvårdsmarknaden avreglerades har priserna stigit kraftigt. De höga kostnaderna för undersökning och behandling gör att de som tjänar minst besöker tandläkaren mer sällan eller tvingas helt avstå från tandläkarbesök. Det är ett grundläggande fel som måste rättas till. Dessutom är regionala beslutsfattare bakbundna av en mycket destruktiv lagstiftning som varje dag drabbar tandvårdspatienter.

De med väldigt små ekonomiska resurser har ingen nytta av det högkostnadsskydd som finns idag eftersom det endast gäller kostnader över 3 000 kronor, och då ersätts endast hälften av kostnaden. Ersättningsystemet gör dessutom att det är mer lönsamt för tandläkare att laga tänderna än att satsa på förebyggande tandvård. Det råder också en djungel vad gäller avgifter för olika behandlingar inom tandvården – en förenkling måste ske på den punkten.

Det finns också en tröskel idag när unga vuxna inte längre har tillgång till avgiftsfri tandvård. Tack vare Vänsterpartiet höjdes åldersgränsen för fri tandvård till 23 år från år 2019. För personer mellan 23 och 29 år och för de som har fyllt 65 år fördubblades tandvårdsbidraget till 600 kronor. För vuxna mellan 30 och 65 år höjdes det då till 300 kronor. Men det räcker inte. Vänsterpartiet vill på riksnivå införa ett riktigt högkostnadsskydd i tandvården. Tandvården ska inte kosta mer än 2 000 kronor under 12 månader. Kostnader över det ska subventioneras fullt ut. Vi vill även att de vanligaste behandlingarna får en nationell taxa som innebär ett tak på vad respektive behandling får kosta oavsett vårdgivare. Det skulle skapa förutsebarhet och i många fall även ge billigare tandvård. Vänsterpartiet har även föreslagit att de vanligaste behandlingarna får en nationell taxa som innebär ett tak på vad respektive behandling får kosta, oavsett vårdgivare. Reformen skulle göra att det blir klart och tydligt för varje patient vilka kostnader en behandling innebär. Reformen skulle även i många fall ge billigare tandvård. Detta eftersom den nationella taxan i praktiken skulle innebära ett tak för de priser som vårdgivaren sätter. Kostnad för förslagen enligt en statisk beräkning 2018 är 4,5 miljarder kronor per år. En ekonomisk politik för jämlikhet där de rikaste i samhället bidrar mer än idag gör det möjligt att frigöra de medel som krävs för att säkra en sådan reform.²

Tandvårdslagen av idag

Ansvar för tandvård regleras i tandvårdslagen, som säger att Region Jönköpings län har ett övergripande ansvar att planera all tandvård, oavsett vem som är huvudman eller som utför den. Marknadsutsättningen av tandvården är ett misslyckande och innebär att vi idag har en dyr tandvård som inte alla har råd med och köerna växer sig långa till flera kliniker.

Folk tandvården ska idag svara för:

---

² <https://www.vansterpartiet.se/politik/tandvard/>

- Regelbunden och fullständig fri tandvård för barn och ungdomar, till och med det år de fyller 23 år (hur det blir med åldersgränsen återstår att se i skrivande stund).
- Specialisttandvård för vuxna (i samverkan med sjukhustandläkarna)
- Övrig tandvård för vuxna i den omfattning som Region Jönköpings län bedömer lämpligt.
- En redogörelse för vad som krävs för att eliminera köerna till klinikerna, kring detta krävs fullständig transparens

Region Jönköpings län måste se till att det finns tillräckliga resurser för patienter med särskilda behov av tandvårdsinsatser och att patientgrupper med behov av särskilt stöd erbjuds tandvård.

Allmäntandvård bedrivs på en öppen marknad med etableringsfrihet med tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) referenspris som utgångspris. Allmäntandvård för vuxna finansieras av patientavgifter och ersättning från den statliga tandvårdsförsäkringen. Barntandvården finansieras av barntandvårdspeng. Region Jönköpings län är genom Folktandvården en stor producent av tandvård.

Bättre villkor för Folktandvårdens utveckling

Folktandvården är populär och kan växa – många invånare i Sverige vill gärna gå till Folktandvården. Från början var det sagt att Folktandvården skulle minska karies hos barn och unga. Men vuxentandvård har utvecklats som ett sidospår inom Folktandvården. Vi i Vänsterpartiet är av den uppfattningen att om vuxna vill gå till Folktandvården så ska de ha den valmöjligheten.

Men Folktandvården klarar inte av att ta emot alla som vill använda deras tjänster. Medvetet har den borgerliga politiska majoriteten missgynnat utbyggnaden av Folktandvården för att gynna privattandläkarna så att denna yrkesgrupp får ett större kundunderlag. Folktandvården ligger cirka två och ett halvt år efter med undersökningar i förhållande till efterfrågan.

Tillgängligheten till folktandvårdskliniker behöver bli bättre. De kliniker som finns i glesbygd behöver extra stöd för att kunna fortsätta sin verksamhet. Sammantaget är tandvården tagen som gisslan av ett borgerligt samhällsexperiment. Detta måste upphöra om det på sikt skall gå att garantera jämlik och god tandvård för alla.

Samtidigt är det en balans att patienterna inte kan styra vilken tandvård. Då anses risken finnas att allas våra skattepengar inte används på ett korrekt sätt. Vårdtagaren kan inte utnyttja systemet utan ska få en god tandvård inom en viss ram.

Folktandvården måste få ett större egenbestämmande över sin verksamhet – bland annat ha ett inflytande på taxan samt få expandera och investera enligt egna beslut. En kompetent och drivande styrelse med ett starkt eget mandat måste få styra verksamheten.

Det är också som så att Folktandvården får ta den verksamhet som inte är lönsam genom att ta ansvar för patienter med särskilt stora behov. Till exempel kan privattandläkarna välja bort att behandla barn och patienter som behöver stora tandvårdsinsatser. Likaså är det Folktandvården som måste ställa upp och ta akutfall under semestertider. Privattandläkarna kan plocka russin ur kakan

och ta de lönsamma fallen – de som inte är alltför komplicerade och där patienterna har råd att betala för sig. Folk tandvården måste alltid till sist ta över de svåra fallen.

De borgerliga politiska krafterna anser (tyvärr) av ideologiska skäl:

1/ Att det är upp till var och en att sköta sina tänder – gör man inte det får man betala sina tandvårdsräkningar själv.

2/ Att tandvård tillhör marknadens område då tandvårdsverksamhet fungerar väl som en vinstdrivande verksamhet

3/ Att all vård ska vara privat – och inom tandvården har de till stor del lyckats hålla på den principen genom att begränsa Folk tandvårdens verksamhet.

Vi ser också ett regionalt problem – i Jönköpings län har tandhälsan försämrats under de senaste åren. Några anledningar till det är att:

- Vi i detta län har lägst medianlöner för distriktstandläkare i Sverige
- Vi har låga löner för tandvårdspersonal
- Det har dragits ner på den förebyggande tandvården för barn
- Det har varit stora pensionsavgångar och många erfarna tandläkare har då slutat

Tänderna är en del av kroppen och borde därför ingå i ett högkostnadsskydd mer likt det som finns för den reguljära vården, tandstatusen har stor betydelse för en människans totala hälsa.

Det är självklart att alla skall ha rätt till en god tandhälsa oberoende av plånbokens tjocklek. På nationell nivå bör alltså ett högkostnadsskydd för tandvården tas fram och på sikt bör tandvårdens kostnader för den enskilda vara i paritet med vad primärvården kostar.

Det är viktigt att alla invånare i länet har tillgång till offentligt driven Folk tandvård. Det är också viktigt att det finns en geografisk närhet till Folk tandvården och att köerna för att skriva in sig arbetas bort. För att göra detta krävs stora satsningar på arbetsmiljö inom Folk tandvården så att personalen vill arbeta kvar hos oss. Men det behövs också lönesatsningar och utbildningsarbete inom alla personalkategorier, såväl riktat till tandläkare, tandhygienister som tandsköterskor. Det har länge varit akut brist på just tandsköterskor i Sverige. I de regioner där man har gjort särskilda lönesatsningar riktade mot tandsköterskor har bristen minskat och de bör vara en prioriterad medarbetargrupp.

Alla invånare i Regionen som vill bör få möjlighet att komma in på Folk tandvården. Men för att det skall bli verklighet behöver ett stort och målmedvetet arbete genomföras. Folk tandvården saknar idag väldigt många tandsköterskor bland annat på grund av arbetsmiljöproblem och för låga löner i förhållande till de privata tandläkarhusen. De sistnämnda dränerar Folk tandvården på personal och resurser.

Region Jönköpings län har varit föregångare inom tandvården och speciellt inom barn- och ungdomstandvården där vi har nått de bästa resultaten i hela landet, detta har inte varit gratis utan är ett resultat av att målinriktat arbete mot barnen, detta måste det slås vakt om. Möjligen bör det högsta priset för Frisk tandvård ses över så att kostnadsskillnader jämnas ut i väntan på ett bättre system.

Regionen bör undersöka alla möjliga vägar för att knyta till sig yrkes- och högskoleutbildningar med inriktning mot tandvård. Det är av stor vikt att regionen i framtiden kan rekrytera personal från

närallgande utbildningsorter. Dessutom måste vi använda personalresurserna på rätt sätt. Rätt använd kompetens gäller såväl tandsköterskor, tandhygienister som tandläkare.

Att ständigt lära ut vikten av god tandvård

Varje ny generation måste lära sig hur viktigt det är att vårda sina tänder. Det måste ske på en mängd olika sätt. Nya vanor och nya trender i ungdomsgrupperna påverkar tandhälsan. Till exempel ökad konsumtion av energidrycker kan påverka tandhälsan mycket negativt inom en snar framtid.

Det är klokt att investera i god tandhälsa redan i ungdomsåren genom att utvidga åldersspannet för fri tandvård upp till 25 år. Det är också nödvändigt att Folktandvården tidigt når alla barn. Grunden för en god tandhälsa grundläggs tidigt. Därför bör deras uppdrag med att besöka skolor och flyktingboenden utvidgas.

Den ökade närvaron av tandvården i skolan ska bland annat ske genom återinförandet av personal som sköter floursköljning (eller eventuellt utöka skolsjuksköterskornas uppdrag). Detta är en viktig signalpolitik. Resultatet av floursköljning har ofta varit omdebatterat – det verkar som att det ger bättre resultat bland de som redan sköter sina tänder. Men att erbjuda floursköljning till alla elever från förskola till nionde klass i grundskolan visar att samhället bryr sig och prioriterar tandvård.

I det övre åldersspannet är det viktigt att behålla den till fullo subventionerade tandvårdskostnaden för den grupp på 85 år eller äldre som idag omfattas av regionernas tandvårdsstöd. De som är 85 år eller äldre får sedan 2017 öppen hälso- och sjukvård utan patientavgift inom högkostnadsskyddet, vilken även kommit att omfatta den tandvård som ges inom regionens särskilda tandvårdsstöd.

Hur göra det – konkreta förslag

Detta vill vi för en bättre tandvård:

- Tandvården ska ingå i högkostnadsskyddet. Detta är en grundläggande reform för att försöka att skapa jämlikhet i tandhälsan för alla Sveriges invånare.
- Tandvårdsmarknaden regleras och ökad statlig styrning
- Höjning år för år av gratis tandvård (2019 höjdes den fria tandvården till 23 år) målet måste vara att nå 30 år till år 2025. (Detta förslag står i motsats till utredningsförslaget i SOU 2021:8).
- En tandläkarutbildning måste startas i Jönköping. Det underlättar personalrekrytering på sikt. Såväl tandsköterskeutbildning som tandläkarutbildning måste finnas.
- Förkortad arbetstid för personalen i Folktandvården bidrar till lättare rekrytering, att personalen stannar längre som anställda och sjukskrivningarna bör bli färre. Det finns exempel på Folktandsvårdskliniker där de minskat arbetstiden med 2,5 timmar med bibehållen lön utan att man har minskat flödet av patienter. Det har inneburit en bättre

arbetsmiljö med bibehållen förmåga att ta emot patienter. Vi är övertygade om att det går att skapa en bättre arbetsmiljö för personalen utan effektivitetsminskningar.

- En höjning av det allmänna tandvårdsbidraget innebär samtidigt att samhället måste vara noga med att följa upp så det inte blir en överkonsumtion och läckage av offentliga resurser.
- Förenkla reglerna för bidragen till de olika formerna av tandvård. Ett mindre komplicerat system måste till.
- Expandera Folktandvården med nya mottagningar – framförallt ska man börja i regionstäderna som växer befolkningsmässigt och där nya stadsdelar byggs.
- Tandvård måste finnas för alla barn i deras hemkommuner.
- Starta ett projekt med en Folktandvårdsbuss.
- Ökat självstyre för Folktandvårdsklinikerna när det gäller arbetstider och arbetsmiljö.
- Bättre löner för Folktandvårdens personal.
- Den stora utmaningen är att skapa tillräckligt stora kliniker inom Folktandvården – minst 2-3 tandläkare med assisterande personal. Mindre kommuner behöver dessa kliniker samtidigt som personalen behöver arbeta på en arbetsplats som inte är alltför liten.

Förebyggande åtgärder:

- Ökad närvaro av tandvården i skolan
- Floursköljning måste erbjudas alla elever från förskola till nionde klass i grundskolan
- Utdelning av flourtuggummin.
- Koncentrerade satsningar på geografiska områden där tandstatusen generellt är sämre.
- Tandhälsan ska vara en självklar del i det förebyggande folkhälsoarbetet, i synnerhet när det gäller barn och unga.

Slutsats – den viktigaste och grundläggande frågan

Tandvården ska vara tillgänglig, jämlik och ingen ska behöva dra sig för att söka tandvård på grund av sin privatekonomiska situation. De grundläggande principerna som gäller inom hälso- och sjukvården – behovsprincipen, människovärdesprincipen och kostnadseffektivitetsprincipen – måste också införas i tandvårdslagen för ett mer jämlikt, resurseffektivt och förutsägbart system.

Behovsprincipen måste genomföras fullt ut – det vill säga alla ska ha råd att få tandvård och då måste den precis som hälso- och sjukvården ha fasta och låga patientavgifter. Munhälsan ska jämföras med övrig fysisk och psykisk hälsa.

Slutmålet måste vara att tandvården och hälso- och sjukvården inte behandlas som separata system.

Under 2021 har flera socialdemokratiska regionpolitiker skrivit om nödvändigheten av en tandvårdsreform. Men Socialdemokraterna måste komma upp med konkreta bevis att detta är vad de vill – tandvårdsutredningen (SOU 2021:8) som presenterades av en före detta socialdemokratisk riksdagsledamot var inte särskilt imponerande för att uppnå slutmålet enligt ovan.

Det måste i kommande valrörelse vara tydligt för väljarna:

Vilka partier vill att tandvården ska ingå i högkostnadsskyddet?

Vilka partier vill att var och en får ta hand om sin tandhälsa själv bäst den kan?

Vänsterpartiet är tydligt med att vi vill ha ett högkostnadsskydd för en bra tandhälsa för alla oavsett storleken på deras plånböcker.

Bilaga:

Ur Vänsterpartiet Jönköpings läns regionpolitiska program inför valet 2018:

Tandvård

Tandhälsan har återigen blivit en tydlig klassmarkör. Det ska vara en självklarhet att alla skall ha rätt till en god tandhälsa oberoende av plånbokens tjocklek, så är det inte idag.

Det är allmän kunskap att tandstatusen har stor betydelse för en persons totala hälsa. Vänsterpartiet vill på nationell nivå ta fram ett utökat högkostnadsskydd för tandvården och på sikt att tandvården ingår som en del i primärvården, eftersom vi envist fortsätter att hävda att tänderna tillhör kroppen.

Det är viktigt att alla invånare i länet har tillgång till offentligt driven Folktandvård. Det är också viktigt att det finns en geografisk närhet till Folktandvården och att köerna för att skriva in sig arbetas bort. Vänsterpartiet Jönköpings län vill göra en storsatsning på Folktandvården där medarbetare och arbetsmiljö skall prioriteras. Det innebär att Folktandvården kan behålla sin personal men också göra nyrekryteringar. Folktandvården saknar idag väldigt många tandsköterskor bland annat på grund av arbetsmiljöproblem och får låga löner.

Region Jönköpings län har varit föregångare inom tandvården och speciellt inom barn- och ungdomstandvården där vi har nått de bästa resultaten i hela landet, detta måste slås vakt om. Det är klokt att investera i god tandhälsa för ungdomar genom att

stegvis utvidga åldersspannet för fri tandvård.

Under de kommande fyra åren vill Vänsterpartiet Jönköpings län:

- Att Regionen mot den nationella nivån förespråkar att ett högkostnadsskydd för tandvård inrättas. Region Jönköpings län skall vara en pådrivande kraft för detta ändamål.
- Att uppdrag med att besöka skolor, flyktingboenden och äldreboenden utvidgas.